

In totaal zijn tot de 12de oktober '42 waarop Gemmeker in Westerbork zijn intrede deed, uit het kamp met 24 treinen bijna drie-en-twintigduizend-zevenhonderd Joden gedeporteerd: per week bijna tweeduizend. Zij kwamen uit alle delen des lands. Aannemelijk lijkt ons dat veruit de meesten, alvorens doorgezonden te worden, slechts korte tijd in Westerbork verbleven. Wij nemen voorts aan dat het in het kamp in die periode ongeregeld toeging: elke organisatie heeft tijd nodig om zich in te werken. Bovendien bleek al spoedig (vooral van eind augustus af, toen het systeem van de oproepingen was komen te vervallen en avond na avond in de steden speciale ophaalploegen de ronde gingen doen om Joden naar centrale verzamelplaatsen over te brengen als de Hollandse Schouwburg in Amsterdam) dat er Joden Westerbork binnengevoerd werden die men volgens de geldende regels voorlopig niet mocht deporteren: gemengd-gehuwden, protestantse Joden¹, Joden die bijvoorbeeld de Engelse of Amerikaanse nationaliteit bezaten, Joden die bij de Duitser Calmeyer een aanvraag ingediend hadden om niet langer als Jood te gelden, enz. Al die Joden drongen in Westerbork op een nader onderzoek aan – daar kwam het soms wèl, soms niet toe.

Er werd van de aanvang af in Westerbork veel gedaan om diegenen die naar 'het oosten' op transport gingen, materieel zoveel mogelijk te helpen: een inzameling werd gehouden om levensmiddelen en kleding mee te geven aan de eerste transporten; ook geld werd bijeengebracht dat in Assen met veel moeite tegen *Reichsmarken* werd ingewisseld. Maar er was veel méér nodig, en de ruim dertienhonderd *alte Kampinsassen* die nog in Westerbork over waren, konden daar niet voor zorgen – wèl de Joodse Raad in Amsterdam. Met de bureaus van die Joodse Raad kwam dus een intensief contact tot stand, speciaal met de afdeling 'Hulp aan vertrekkenden'. De organisatie werkte vlot: elke week moesten er volgens de aanwijzingen, eerst van Deppner, vervolgens van Dischner, ca. tweeduizend Joden vertrekken – elke week vertròkken er ca. tweeduizend. Dat betekende dat zich tweemaal per week een lange stoet van Westerbork naar Hooghalen begaf om daar in de

¹ Op 2 augustus waren in het gehele land tweehonderdvijf-en-veertig katholieke Joden opgehaald en naar het concentratiekamp Amersfoort overgebracht – wraak van de bezetter op het Episcopaat dat een week tevoren in de katholieke kerken voorlezing had laten doen van het telegram waarmee tien Nederlandse kerkgenootschappen op 11 juli tegen de Jodendeportaties geprotesteerd hadden; dat telegram was in de hervormde kerken niet, in de overige protestantse kerken wèl voorgelezen, maar dit leidde niet tot strafmaatregelen tegen protestantse Joden. Van de katholieke Joden werden in augustus twee-en-negentig uit Westerbork naar Auschwitz gedeporteerd.